ECLI:LV:AT:2019:0719.A420215815.2.S
Lieta Nr. A420215815, SKA-61/2019
Administratīvo lietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
SPRIEDUMS
Rīgā 2019.gada 19.jūlijā

Tiesa šādā sastāvā: senatori Andris Guļāns, Anita Kovaļevska, Veronika Krūmiņa

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, sakarā ar /pers. A/ kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 24.oktobra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] 2014.gada 30.jūlijā pieteicējas /pers. A/ pilnvarotā persona vērsās ar iesniegumu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā (turpmāk – aģentūra), lūdzot piešķirt pieteicējai vecuma pensiju no 2014.gada 19.augusta.

Ar aģentūras 2014.gada 26.augusta lēmumu Nr. 14/1864777 (turpmāk – sākotnējais lēmums) pieteicējai atteikts piešķirt vecuma pensiju, jo nav pierādīts, ka pieteicēja pastāvīgi dzīvo Latvijas Republikā. Savukārt ar aģentūras 2015.gada 5.marta lēmumu Nr. 11-6/1715 (turpmāk – lēmums) sākotnējais lēmums atstāts negrozīts.

Pieteicēja vērsās tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru viņai tiktu piešķirta vecuma pensija.

[2] Ar Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 3.novembra spriedumu un Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 24.oktobra spriedumu pieteikums noraidīts. Apgabaltiesas spriedums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[2.1] Saskaņā ar likuma „Par valsts pensijām" 3.panta pirmo daļu tiesības uz valsts sociālās apdrošināšanas pensiju saskaņā ar šā likuma nosacījumiem ir Latvijas teritorijā dzīvojošām personām. Minētā tiesību norma paredz, ka tiesības uz pensiju ir personai, kura pastāvīgi dzīvo Latvijas teritorijā. Ja likumdevējs būtu paredzējis, ka tiesību piešķiršana ir saistāma vienīgi ar dzīvesvietas deklarēšanas faktu, tad tiesību normā tas būtu arī norādīts. Tā vietā likumdevējs ir skaidri norādījis, ka tiesības uz pensiju ir personām, kuras dzīvo Latvijas teritorijā. Atbilstoši Dzīvesvietas deklarēšanas likuma 1.pantā norādītajam likuma mērķim dzīvesvietas deklarācija ir vienpusējs personas paziņojums par adresi, ko vēlāk valsts izmanto komunikācijā ar personu. Šim apstāklim nav izšķirošas nozīmes, jo tiesību uz pensiju piešķiršana tiek saistīta ar to, ka persona pastāvīgi dzīvo Latvijā. Latvijas Republika pamatā nodrošina sociālo aizsardzību savas valsts teritorijā. Vienlaikus jāņem arī vērā tas, ka persona, uzturoties Latvijas Republikas teritorijā, saņem pakalpojumus un preces, kā rezultātā tā maksā nodokļus netiešā veidā. Tādējādi persona piedalās kopējā valsts ekonomiskajā ikdienas apritē, kas rada arī pienesumu valsts budžetam.

[2.2] Likuma „Par valsts pensijām" 38.pants paredz to, ka gadījumā, ja pensija ir bijusi iepriekš piešķirta, bet persona izbrauc uz pastāvīgu dzīvi ārvalstīs, pensiju var turpināt izmaksāt Ministru kabineta noteiktajā kārtībā. Proti, Ministru kabineta 2006.gada 27.jūnija noteikumu Nr. 542 „Latvijas Republikā piešķirto valsts pensiju izmaksas kārtība personām pēc izbraukšanas uz pastāvīgu dzīvi ārvalstīs" 2.4.apakšpunkts paredz, ka, lai turpinātu vai atjaunotu pensijas izmaksu, persona, kura izbrauc vai izbraukusi uz pastāvīgu dzīvi ārvalstīs, jebkurā aģentūras nodaļā norāda jauno dzīvesvietas adresi. Savukārt aģentūra, pieņemot lēmumu, izprasa informāciju no ārvalstīm (noteikumu 5.4.apakšpunkts). Tāpat persona personīgi ierodas aģentūras nodaļā katru gadu, vai arī iesniedz notariālu apstiprinājumu, ka pensijas saņēmējs ir dzīvs (noteikumu 7.punkts). Tādējādi likuma „Par valsts pensijām" 38.pants norāda uz to, ka šā likuma 3.pantā pensijas piešķiršana tiek saistīta ar faktu, ka persona ir dzīva (dzīvo) un pastāvīgi uzturas Latvijas Republikas teritorijā.

[2.3] Ievērojot Dzīvesvietas deklarēšanas likuma 3.panta pirmo daļu un Civillikuma 7.pantu, Padomes 1983.gada 28.marta Direktīvas Nr. 83/182/EEK par nodokļu atbrīvojumiem, ko Kopienā piemēro dažu transportlīdzekļu pagaidu ievešanai no vienas dalībvalsts citā, 7.panta 1.punktu un Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 9.jūlija Regulas (EK) Nr. 763/2008 par iedzīvotāju un mājokļu skaitīšanu 2.panta „d" apakšpunktu, kā arī ievērojot no Eiropas Savienības tiesību aktu regulējuma izrietošo, ka „dzīvesvieta" nozīmē „parasto dzīvesvietu" un tā nav „uzturēšanās" jeb „pagaidu" dzīvesvieta, secināms, ka pastāvīgā dzīvesvieta ir vieta, kurā persona parasti pavada dienas atpūtas daļu, kur atrodas tās parasto interešu centrs, neņemot vērā īslaicīgu prombūtni izklaides, brīvdienu pavadīšanas, draugu un radinieku apciemošanas, darīšanu, ārstniecības vai svētceļojumu nolūkā, un parasti dzīvo, t.i., atrodas lielāko daļu kalendārā gada (vismaz 185 dienas).

[2.4] Ievērojot Kriminālprocesa likuma 375.panta piektajā daļā norādīto, kā arī to, ka izskatāmajā gadījumā personas meklēšanas lieta ierosināta 2013.gada 15.jūlijā un pēc policijas sniegtās informācijas pieteicēja nav atrasta Latvijas teritorijā, nav pamata uzskatīt, ka kompetentās iestādes nebūtu meklējušas pieteicēju Latvijas teritorijā, tostarp deklarētajā dzīvesvietā. Līdz ar to ir pietiekošs pamats uzskatīt, ka pieteicēja nedzīvo deklarētajā dzīvesvietā. Savukārt pieteicēja nav iesniegusi nevienu pierādījumu, kas apliecinātu, ka viņa tomēr dzīvo Latvijā (izņemot norādi par dzīvesvietas deklarēšanu Latvijā). Piemēram, informāciju par to, ka pieteicēja ir apmeklējusi ģimenes ārstu vai citu speciālistu, ciemojusies pie radiem vai draugiem, atpūtusies, personīgi apmeklējusi valsts vai pašvaldību iestādes. Proti, lietā nav neviena pierādījuma, kas apliecinātu, ka pieteicēja dzīvo Latvijā. Apstākli, ka pieteicēja neatrodas Latvijā, netieši apliecina arī fakts, ka pensijas pieprasījuma iesniegumu, sūdzību par sākotnējo lēmumu un pieteikumu tiesā iesniegusi pieteicējas pilnvarotā persona.

[2.5] Pensija nevar tikt piešķirta personai, par kuru nav pietiekami ticamu ziņu, ka tā ir dzīva, un kuras faktiskā dzīvesvieta nav zināma. Aģentūra nevar pārbaudīt to, vai persona ir dzīva un vai tās pastāvīgā dzīvesvieta ir Latvijas Republikā. Personai, kura vēlas saņemt no valsts labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ir jāsadarbojas ar iestādi un jāsniedz ziņas par savu pastāvīgo dzīvesvietu, kā arī jāļauj konstatēt to, ka tā ir dzīva.

[2.6] Aģentūrai nav pienākuma meklēt personu, kura nevēlas sniegt par sevi nepieciešamās ziņas lēmuma pieņemšanai. Ziņu sniegšana ir priekšnoteikums labvēlīga administratīvā akta izdošanai, līdz ar to aģentūrai ir pienākums vienīgi konstatēt faktu, ka ziņas netiek sniegtas vai ka tās nav

patiesas. Nav saskatāms, ka būtu pārkāpti Administratīvā procesa likumā norādītie tiesību principi, atsakot pensijas izmaksu pieteicējas pilnvarotajai personai. Persona nevar slēpties no valsts un vienlaikus prasīt, lai valsts sniedz tai sociāla rakstura atbalstu – pensijas izmaksu. Tikai tad, kad valsts būs pārbaudījusi, ka ir izpildījušies visi likumā „Par valsts pensijām" noteiktie kritēriji pensijas piešķiršanai, tostarp tas, ka persona ir dzīva, tā lems par pensijas piešķiršanu. Līdz ar to pieteicējas prasījums par vecuma pensijas piešķiršanu ir noraidāms kā nepamatots.

[3] Pieteicēja par Administratīvās apgabaltiesas spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību, norādot, ka nav konstatēts fakts, ka pieteicēja neatradās Latvijas Republikā iesnieguma par pensijas piešķiršanu iesniegšanas brīdī. Pieteicējas deklarētā dzīvesvieta brīdī, kad viņa pieteicās pensijai, bija /adrese/. Nav saprotams, kā tiesa var izdarīt secinājumu par to, ka persona neatrodas Latvijā, balstoties uz Valsts policijas sniegto informāciju, ka tā atrodas meklēšanā. Tiesa, pārkāpjot savas kompetences robežas, ir norādījusi, ka tās vērtējumā personai, kura vēlas saņemt no valsts labvēlīgu administratīvo aktu, ir jāsadarbojas ar iestādi un jāsniedz ziņas par savu dzīvesvietu, kā arī jāļauj konstatēt, ka persona ir dzīva. Pieteicējas ieskatā, tiesai ir pienākums vērsties Satversmes tiesā par likuma „Par valsts pensijām" 3.panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105.pantam.

[4] Aģentūra uzskata, ka apgabaltiesa pareizi interpretējusi likuma normas un kasācijas sūdzība ir noraidāma.

Motīvu daļa

[5] Lietā ir strīds par to, vai pieteicējai pamatoti tika atteikts piešķirt vecuma pensiju.

[6] Saskaņā ar likuma „Par valsts pensijām" 3.panta pirmo daļu tiesības uz valsts sociālās apdrošināšanas pensiju saskaņā ar šā likuma nosacījumiem ir Latvijas teritorijā dzīvojošām personām, kas bijušas pakļautas valsts obligātajai pensiju apdrošināšanai.

Tiesa ir atzinusi par pamatotu pārsūdzēto aģentūras lēmumu, ar kuru atteikts pieteicējai piešķirt vecuma pensiju, jo nav pierādīts, ka pieteicēja ir Latvijā dzīvojoša persona. Tiesa spriedumā ir analizējusi tiesību normā iekļautā jēdziena „Latvijas teritorijā dzīvojoša persona" saturu.

Senāts atzīst par pareizu tiesas secinājumu, ka pats fakts – persona ir deklarējusi savu dzīves vietu Latvijā – vēl nenozīmē, ka persona dzīvo Latvijā likuma „Par valsts pensijām" 3.panta pirmās daļas izpratnē. Dzīvošanas faktu valstī apliecina personas klātesība, tostarp arī saziņā ar valsts iestādēm. Pieteicēja personīgi nav vērsusies nevienā no aģentūras nodaļām un nav sniegusi pierādījumus tam, ka viņa dzīvo Latvijā.

Tā kā aģentūras rīcībā nebija pierādījumu, ka pieteicēja dzīvo Latvijā, bet no policijas saņemtā informācija liecināja, ka ir izsludināta pieteicējas meklēšana, jo viņa Latvijas teritorijā nav atrodama, aģentūrai bija pamats uzskatīt, ka pieteicēja neatbilst likuma „Par valsts pensijām" 3.panta pirmās daļas nosacījumiem.

[7] Senāts noraida kasācijas sūdzībā minēto, ka pieteicējas dzīvesvieta brīdī, kad viņa pieteicās pensijas saņemšanai, bija viņas deklarētā dzīvesvieta /adrese/, kā arī to, ka tiesa nepamatoti ir balstījusies uz Valsts policijas sniegto informāciju.

No Valsts policijas sniegtās informācijas izriet, ka pieteicēja kopš 2013.gada 15.jūlija Latvijas teritorijā nav atrodama un ka viņa varētu būt izbraukusi uz Ēģipti. Tātad pensijas pieprasīšanas brīdī – 2014.gada 30.jūlijā – pieteicēja jau neatradās Latvijas teritorijā.

Arī kasācijas sūdzībā pieteicēja, izņemot norādi, ka viņai ir deklarēta dzīvesvieta Latvijā, nav norādījusi uz citiem apstākļiem vai pierādījumiem, kas apstiprinātu faktu, ka pensijas pieprasīšanas brīdī viņa ir dzīvojusi Latvijā.

[8] Tiesa pamatoti ir norādījusi, ka pensija nevar tikt piešķirta personai, par kuru nav pietiekami ticamu ziņu, ka tā ir dzīva, un kuras faktiskā dzīvesvieta nav zināma. Personai, kura vēlas saņemt no valsts labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ir pienākums sadarboties ar iestādi un jāsniedz ziņas par savu pastāvīgo dzīvesvietu, kā arī jāļauj konstatēt, ka tā ir dzīva.

Tas izriet no likuma prasībām. Proti, no jau iepriekš minētā likuma „Par valsts pensijām" 3.panta pirmās daļas, kā arī no likuma „Par sociālo drošību" 26.panta pirmās daļas, kas noteic pakalpojuma pieprasītāja vai saņēmēja pienākumu līdzdarboties un sniegt pilnīgas nepieciešamās ziņas sociālo pakalpojumu saņemšanai. Tāpat likuma „Par sociālo drošību" 27.pants paredz, ka personai, kura vēlas saņemt sociālos pakalpojumus, pēc sociālo pakalpojumu sniedzēja pieprasījuma jāierodas personiski, lai apspriestu pieprasījumu vai veiktu pasākumus, kas nepieciešami lēmuma pieņemšanai par pakalpojumu sniegšanu.

Tātad pieteicējai, iepazīstoties ar sākotnējā lēmuma pamatojumu, bija pienākums sadarboties ar aģentūru un iesniegt pierādījumus par viņas faktisko dzīvesvietu Latvijā, tādējādi precizējot nepieciešamos faktus. Pieteicēja nav minējusi ne vienu apstākli, kas būtu uzskatāms kā šķērslis tam, lai pieteicēja varētu tieši vērsties aģentūrā un pierādīt faktu, ka viņa dzīvo Latvijas teritorijā.

Līdz ar to pamatots ir apgabaltiesas secinājums, ka persona nevar slēpties no valsts un vienlaikus prasīt, lai valsts sniedz tai sociāla rakstura atbalstu (pensijas izmaksu), nepārliecinoties, ka ir izpildījušies visi likumā „Par valsts pensijām" noteiktie kritēriji pensijas piešķiršanai.

[9] Senāts, pārbaudījis apgabaltiesas spriedumu un kasācijas sūdzībā ietvertos argumentus, atzīst, ka apgabaltiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams. Tajā argumentēti un saprotami izskaidrots, kādēļ tiesa aģentūras lēmumu atzinusi par pamatotu. Tiesa analizējusi pareizās lietā piemērojamās tiesību normas un pamatoti nonākusi pie secinājuma, ka nav pierādīts fakts, ka pieteicēja pensijas pieprasīšanas brīdī ir dzīvojusi Latvijā. Tiesa ir izvērsti un pareizi pārbaudījusi visus būtiskos lietas apstākļus, un Senāts tiesas vērtējumā nesaskata kļūdas.

[10] Kasācijas sūdzībā pieteicēja lūdz arī Senātu vērsties Satversmes tiesā ar pieteikumu par likuma „Par valsts pensijām" 3.panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 105.pantam.

Ņemot vērā lietā konstatētos apstākļus, Senātam nav šaubu par to, ka pieteicējas Satversmē garantētās tiesības konkrētajā situācijā nav pārkāptas. Līdz ar to nav pamata apturēt tiesvedību šajā lietā, lai vērstos Satversmes tiesā.

Minētais gan neliedz pašai pieteicējai, ja viņa tomēr uzskata par pamatotu, vērsties Satversmes tiesā ar konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesas likuma 17.panta pirmās daļas 11.punktā noteiktajā kārtībā.

[11] Ievērojot minēto, Senāts atzīst, ka pieteicējas kasācijas sūdzība ir noraidāma kā nepamatota, kā arī nav pamata apgabaltiesas sprieduma atcelšanai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta pirmās daļas 1.punktu un 351.pantu, Senāts

nosprieda

atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 24.oktobra spriedumu, bet /pers. A/ kasācijas sūdzību noraidīt.
Spriedums nav pārsūdzams.

A. Guļāns A. Kovaļevska V. Krūmiņa